

Dr. Borzán Anita PhD¹ - Prof. Dr. Lentner Csaba CSc² - Dr. Szigeti Cecília PhD³

Pénzügyi vállalkozások felelősségvállalásának új dimenziói

New Dimensions of Financial Companies Responsibility

Summary

The authors describe general requirements of the financial institutions' responsibility on the basis of the general corporate responsibility and then analyzed the financial crisis, bank balance sheets which are derived the responsibility of certifying auditors. In their study is incorporated the European Union's Green Paper's messages which raise the auditor's responsibility in new dimensions. The overseas experience presented by authors, illustrated exploratory process of the objective reasons, the financial markets, credit ratings responsibility for balance sheet valuation that is an important process to secure financial sector.

Áttekintés

A szerzők a vállalati felelősségvállalás logikájából kiindulva bemutatják a pénzintézetek felelősségvállalásának általános követelményeit, majd a pénzügyi válság kapcsán kitérnek a banki mérlegeket hitelesítő könyvvizsgálók felelősségére is. Tanulmányukba beépítik az Európai Unió Zöld könyvének üzeneteit, amelyek a könyvvizsgálói felelősségvállalás új dimenzióit vetik fel. A tengerentúli gyakorlat prezentálásával érzékeltetik azt a tárgyilagos ok feltáró folyamatot, amely a pénzügyi piacok, a felelős banki mérlegértékelések, hitelminősítési eljárások és auditálások kialakulásához kell, hogy elvezessen.

Kulcsszavak, keywords

felelősségvállalás, bankszektor, pénzügyi krízis, könyvvizsgálat, EU Zöld Könyv, tengerentúli gyakorlat

CSR of banks, subprime crisis, auditing, EU Green Paper, overseas practice

¹ Borzán Anita, egyetemi docens, intézetigazgató, dékán, Szent István Egyetem Gazdasági Kar, Békéscsaba

² Lentner Csaba, egyetemi tanár, tudományos rektor-helyettes, Wekerle Sándor Üzleti Főiskola, egyetemi magántanár Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Kar

³ Szigeti Cecília, egyetemi adjunktus, Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar, Győr

Bevezetés

A közgazdasági szakirodalomban a vállalati felelősségvállalás kiterjedt publicitásnak örvend. Olyan üzleti magatartások és felfogások ötvözete, amely a fenntartható fejlődés és az üzleti etika szellemében a tisztán belső vállalati gazdaságossági szempontokon túl környezetvédelmi, szociális, emberjogi megfontolásokat is szervesen integrál. A vállalati felelőség magában foglalja a cég működésének átláthatóságát, etikusságát és az összes érintett (stakeholder) érdekeinek széleskörű figyelembevételét. A vállalat - legyen az alapanyag-kitermelő cég, a szekunder, vagy terciér ágazatokhoz tartozó gazdálkodó - tevékenységi köre, saját tőke állománya, mérlegfőösszege, hazai és nemzetközi piaci integrációja, alapvetően meghatározza a stakeholderek körét és jelentőségét. Speciális vállalkozások a pénz-, a tőke- és a devizapiacok intézményi szereplői. Amíg egy ország demokratikus intézményrendszere és jogrendszere a Bretton Woods-i pénzügyi rendszer fennállásáig – teoretikusan - garanciákat adhatott a közpénzek felhasználásának átláthatóságára, addig a mára már globális formában működő pénzügyi profitcentrumok ellenőrzésének lehetőségei rendkívül korlátozottak. Ennek alapvető oka, hogy a bankok, a biztosítók és a jelzálogtársaságok sok esetben nagyobb gazdasági erőt képviselnek, mint azok az országok, amelyekben működnek, amelyek költségvetési deficitjét hitelezik. A Washingtoni Konszenzusrendszer gazdaságpolitikai közegében a pénzpiacok globalizálódása és tőkeereje jelentős méreteket öltött. A pénztőke szabad áramlásának lehetővé tétele, és az ellenőrzési folyamatok háttérbe szorulása a pénzintézeti szektort önálló hatalmi ággá tette. Magas profittömeget és a befektetett eszközökhöz magas profitszintet képesek realizálni. A folyamat egyik következménye: a 20. század végére a kormányok is elveszítették a pénz-, tőke- és devizapiacok irányításának kizárólagos függetlenségét, jóllehet a piacok is átlépték a nemzeti határokat. A kormányok többsége a pénzpiaci szervezeti aggregátumok kölcsöneire szorul egyre nagyobb mértékben. A fejlett piacgazdaságok többségében a költségvetés, illetve a fizetési mérleg hiánya rendszerspecifikus jelenséggé vált, így a kormányok ráutaltsága a bankokra igen erős. Az állam eladósodása mellett a helyi önkormányzatok, sőt az ezredfordulót követően a háztartások hitelfüggősége is determináns tényezővé vált hazánkban is. Ugyanakkor felmerül, hogy a hitelező pozícióban lévő pénzügyi aggregátumok gazdasági ereje nagyobb felelőséget is indikálna. Folyamatos a kísértés a hitelező intézményeknél, hiszen a kölcsöneikre történő egyre nagyobb rászorultság nagyobb lehetőséggel is kísért, hogy üzletpolitikájukban a saját érdekeik primátust élvezzenek, és ezt meg is tudják valósítani, hiszen a hitelek folyósítása tekintetében monopol pozícióban vannak. Kívánatos irány a jövőre nézve, hogy a vállalatok, és ezen belül a bankok szerepvállalásában, üzletpolitikájában erősödjenek a társadalmi jóléti funkciók és szempontok. Az amerikai jelzálogpiacok 2007-ben kezdődő gyengülésével elindult, világgazdasági válsággá terebélyesedő folyamatban új elvárás a bankokkal szemben, hogy működésükkel ne okozzanak a társadalomnak, a költségvetésnek veszteségeket.

A hitelintézetek felelőségének sajátos aspektusai

A pénzügyi rendszer stabilitását általános közérdeklődés övezi, mind nemzeti, mind nemzetközi vetületben. A gazdaság stabil működéséhez elengedhetetlen, hogy a bankok a lakosság, az országos és helyi kormányzás bizalmát élvezzék, működésük, biztonsági szintjük ismert legyen a társadalom tagjai és a gazdasági szereplők előtt. Az Európai Unió 8. direktívája szerint közérdeklődésnek kitett szervezetek azok a gazdálkodók, amelyek iránt jelentős társadalmi érdeklődés mutatkozik az üzletvitelük, a méretük vagy az általuk foglalkoztatottak létszáma miatt. Kiemelten azok a tagállami jogszabályok hatálya alá tartozó társaságok, amelyek értékpapírai bármely tagállam szabályozott piacán kereskedésre befogadottak a 93/22/EGK tanácsi irányelv 1. cikke (13) bekezdése értelmében, vagyis a bankok és más pénzügyi intézmények, valamint a biztosítási vállalatok. Más vállalkozásokkal össze nem hasonlítható módon ezért kiemelt jelentőségű, ahogy a bankok a pénzügyi stabilitásukat kezelik, illetve a felügyelet a pénzügyi stabilitásukat ellenőrzi. Amilyen mértékben a pénzügyi tevékenység mind nemzeti, mind nemzetközi vonatkozásban egyre összetettebbé válik, ugyanúgy a felügyelet és a külső könyvvizsgáló is egyre nagyobb követelményekkel szembesül. A pénzügyi intézetek auditját a Könyvvizsgálók Nemzetközi Szövetsége (IFAC) keretében működő a Nemzetközi Könyvvizsgálói Standardok Bizottsága (IAPC) által kiadott állásfoglalások oly módon szabályozzák, hogy a könyvvizsgálói módszerek, kapcsolódó szolgáltatások egységességét növeljék az egész világon. A monetáris instrumentumok fizikai biztonságának megítélése mellett kiemelt feladat a különböző típusú banki ügyletek és az elektronikus adatfeldolgozás ellenőrzése. A fiókrendszerek, leányvállalatok földrajzi, sok esetben a világtájak közötti elhelyezkedése okán a döntési jogosultságok decentralizációja, a számviteli és ellenőrzési funkciók szétválása nehezíti a banki pénzügyi jelentések és a róluk alkotott könyvvizsgálói jelentések elkészítését. Az elmúlt évtizedekben igen nagymértékben elterjedtek az úgynevezett mérlegen kívüli tételek, vagyis a bankok azon kötelezettségvállalásai, amelyek a felmerülésük időpontjában nem járnak pénzforgalommal, így könyvelési tételek sem feltétlenül kapcsolódnak hozzájuk (általában rövidtávon, illetve nem minden esetben), így könyvvizsgálói felderítésük, megítélésük is nehéz. Ugyanakkor a pénzügyi hatásuk, ha jelentkezik, a bankok mérlegét általában negatívan érinti. A befektetői elvárás a kockázat minimalizálására és a haszon maximalizálására irányul. Tekintettel arra, hogy a vállalt kockázat és az elvárt profit egymással egyenesen arányos, kialakultak, sőt önálló tényezőkké váltak azok az üzletágak, amelyek tevékenysége a kockázat transzferálásához, illetve átvállalásához kötődik. A pénz korlátlan multiplikálása, a banki veszteségek korlátlan transzferálása, az anyavállalati mérlegeket megtisztító workout cégek általánossá válása végül az észak-amerikai jelzálogpiacokat, majd az európai bankokat és gazdaságot is válságba sodorta, mindezek együttes hatásaként világgazdasági válságot idézett elő. A recesszió jó alkalmat ad a pénzügyi szereplők feladatainak, felelőségvállalásának újragondolására.

Válság és felelősség

Az angolszász piacokról kiindult válság egyik fő következtetése, hogy a pénzügyi piacokat nem lehet magukra hagyni. A piaci fundamentalizmus, mint axióma látványosan megbukott, mert a pénzügyi piacok nem képesek az önszabályozásra, sőt komoly destabilizáló tényezőkké váltak az 1970-es évektől elkezdődő piaci liberalizáció és dereguláció következményeként.

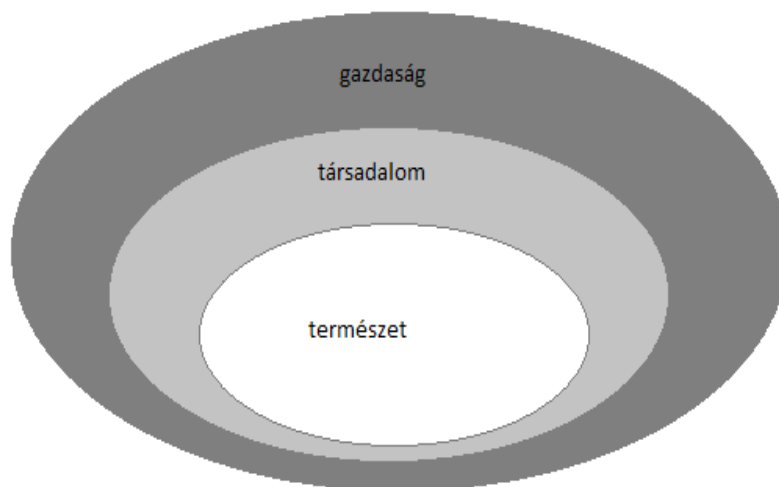
Szakmai körökben jellemzően három felelősségi csoport jelenik meg a válság kapcsán⁴:

- a pénzügyi piacok kínálati oldalát képviselő bankok és pénzügyi intézmények,
- a pénzügyi piacok keresleti oldalát képviselő hitelfelvevő vállalatok, különösen a háztartások,
- a pénzügyi piacok intézményi hátterét meghatározó, illetve szabályokat alkotó kormányzat, felügyelet, illetve jegybank, mint monetáris-fiskális hatóságok.

A felelősség közös, de mindenképpen ki kell emelni a bankszektor, főleg azért mert a piacgazdaságban elsősorban a bankok, pénzügyi intézmények felelőssége a pénzügyi stabilitás fenntartása. A bankon belüli felelősség kérdése leszűkül a tulajdonosokra, és a tulajdonosok által megbízott menedzsmentre, ugyanis a bankvállalat fő, elsődleges célja a minél magasabb profit elérése. A pénzintézeteken belül meghozott döntések azonban kihatnak a társadalomra és miáltal a pénzügyi folyamatok a termékek és szolgáltatások áramlását segítik, a természeti környezetre is (1. ábra).

⁴ Lentner – Kolozsi – Tóth szerzőhármás tanulmánya részletesen elemzi a pénzügyi válság okait, és kezelésének alternatíváit.

1. ábra: Hagyományos gazdasági koncepció

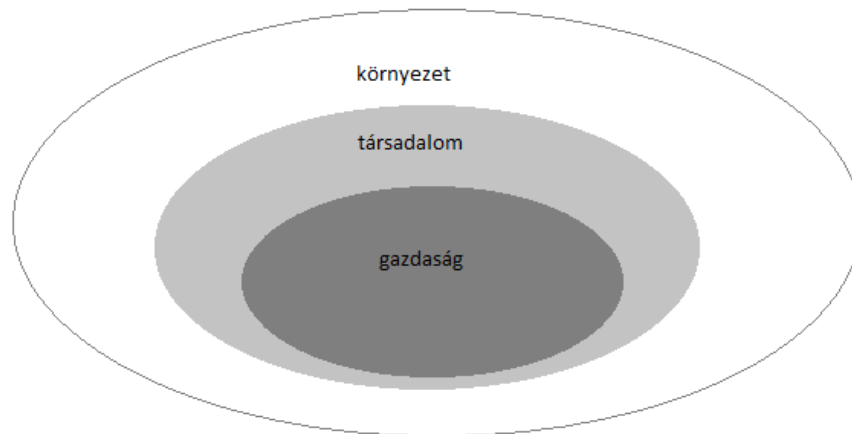
A hagyományos gazdasági koncepció szerint a pénzügyi vállalkozások a gazdasági célnak alárendelik a társadalom és a természeti környezet elvárásait, így ebben a koncepcióban teljesen logikus egy környezetkárosító vagy társadalmilag káros beruházás finanszírozása, ha az megtérül. A gazdasági társaságok, különösen a pénzügyi vállalkozások olyan intézmények, amelyek a maguk tevékenységével, egyedi kényszerpályáival megszabják a körülöttünk lévő emberek életét. Ugyanakkor létezésük és működésük jogi szabályozás alatt áll. A vállalatnak törvényes felhatalmazása van rá, hogy minden esetben kizárólag a saját érdekei mentén tevékenykedjen, tekintet nélkül arra, hogy az gyakran mások számára káros következményekkel jár. Ez nem kevesebbet jelent, mint hogy a gazdasági társaságoknak törvényes felhatalmazásuk van arra, hogy tekintet nélkül a másoknak okozott károkra, kizárólag a saját érdekeiket kövessék. A társadalom és az emberek fölött kialakult hatalmukkal az óriáscégek komoly veszélyforrássá váltak (Joel Bakan⁵). A kormányzat hatalom, illetve a vállalat érdekérvényesítő erejének függvénye, összevetése, hogy a kormányok által alkotott szabályok mennyire kerülnek betartásra. Az elmúlt évtizedeket az államok meggyengülése és a nemzetközivé vált vállalatok megerősödése jellemezte.

E hagyományos gazdasági koncepció feladását a jelzálogpiacokról kiindult, majd világméretűvé vált gazdasági válság elemi erővel hozza a felszínre. A korlátlan profitmaximalizálás helyett már nem csak a hagyományos környezetvédelem támogatására, a családbarát munkahelyekre, a szülőknek biztosított rugalmas munkahelyekre kell gondolni, hanem a jövő társadalmának felépítésére, a demokráciák megóvására, végső soron a piacgazdasági rendszerek összeomlásának elkerülésére. A fenntartható gazdaság rendszerében egy bankvállalat felelőssége már nem merül ki a

⁵ Bakan, Joel: The Corporation című könyve alapján, amelyből film is készült.

környezetkímélő technológiák finanszírozásában, hátrányos helyzetű fiatalok támogatásában, hanem figyelemmel kell lenni a banki ügyfélnek minősülő háztartások, kis- és közepes vállalkozások, a nemzeti költségvetések körültekintő, a fenntartható működést biztosító hitelezésére is, amely banki ügyfélcsoportokon keresztül a piacgazdaság intézményei, a demokráciák, a jövő generációk életesélyei alakíthatók. A rendszernek továbbra is fontos része a gazdaságosság és a megtérülés, de prioritása a környezeti és társadalmi érdekek érvényesülésének van (2. ábra).

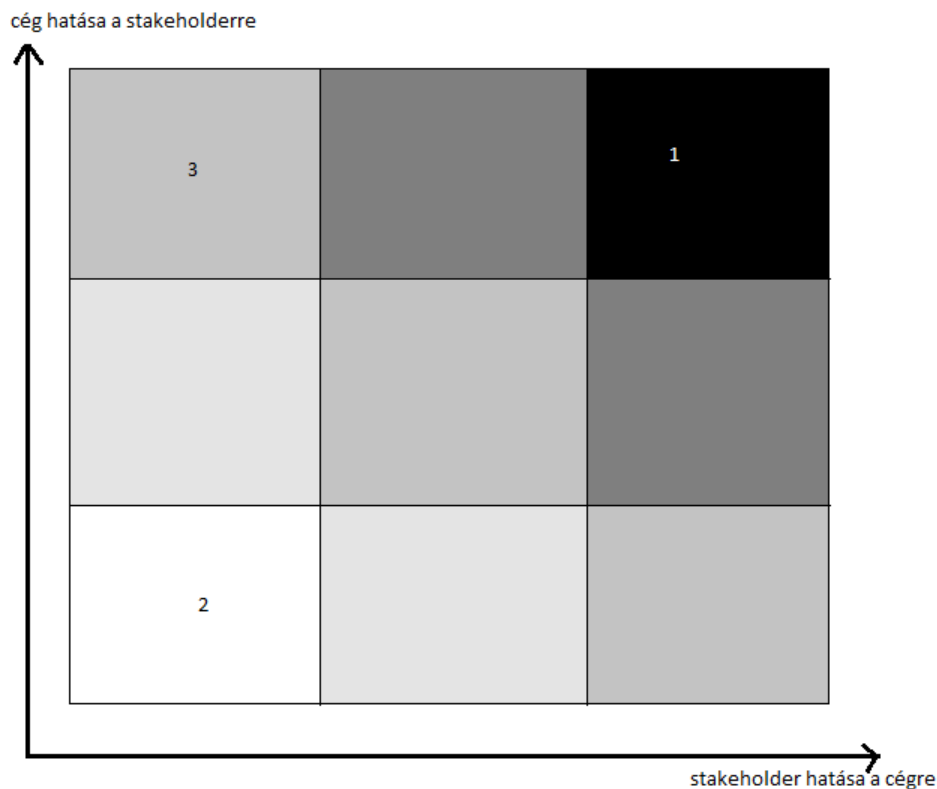
2. ábra: Fenntartható gazdasági koncepció

A stakeholderek köre önmagában kevés információt nyújt a bankvállalat felelősségvállalásáról. A stakeholder kapcsolatot két szempontból szükséges vizsgálni:

- az érintetteknek mekkora hatásuk van a bankra (3. ábra vízszintes tengelye) és
- és a bank mekkora hatással van az érintettre (3. ábra függőleges tengelye).

3. ábra: Stakeholder mátrix

A bank akkor dönt helyesen, ha nagy érintettségű, vagyis grafikusan a minél sötétebb négyzetben szereplő stakeholderrel kapcsolatban igyekszik felelős tevékenységet végezni. Egy bankra nagy hatással vannak a lakáshitelt felvevő ügyfelei (1.) és ő is nagy hatást gyakorol az ingatlanfejlesztésben érdekelt családok életére, így ha a banki felelősségvállalás feléjük irányul, akkor annak nagyobb értéke van, mintha például a tehetséges, de hátrányos helyzetű fiatalokat támogatja, ahol a kölcsönös függőség jóval kisebb, vagyis a stakeholder az origóhoz közel helyezkedik el (2.). Természetesen ezt a kérdést is árnyaltan kell kezelni, hiszen az alacsony jövedelemmel rendelkező családok esetében a tehetséges gyerekek továbbtanulása a bank támogatása nélkül (akár nagyobb populációkra is kiterjedően) megghiúsulna, az a stakeholder a függőleges tengely mentén magasabbra, sötétebb mezőbe kerül (3.).

Egy pénzintézet felelős tevékenysége sokféle lehet. Irányulhat belső és külső érintettekre, közvetlenül kapcsolódhat a bank tevékenységéhez, és lehet ettől független is. Közvetlenül a banki tevékenységhez kapcsolódó CSR tevékenység a hitelfelvevő ügyfelek tudásszintjéhez igazodó pénzügyi-banki ismeretek biztosítása, amely csökkentheti a visszafizetetlen hitelek arányát, egyúttal az ügyfelek gazdálkodásába is stabilitást teremt. Ugyanakkor a bank tevékenységétől függetlenebb például az étkezési jegyek biztosítása. Nem mindegy tehát, hogy kire irányul a bank felelősségvállalása, de meghatározó az is, hogy mekkora a tevékenység súlya a bank és az érintettek életében. Általánosan mondhatjuk, annál értékesebb a tevékenység, minél nagyobb hatása van a vállalatra és a stakeholderre. Egy bank esetében

felelős tevékenység az is, ha a bizonylatok kétoldalas nyomtatását vállalja, de ennek súlya lényegesen kisebb, mintha ügyfelei pénzügyi kultúrája fejlesztésére tanfolyamokat szervez. A tevékenység értékelésénél körültekintőnek kell lenni, hiszen egy azonos tartalmú CSR tevékenységnek más - más hatása lehet egy pénzügyintézetnél illetve egy cementgyárnál. A harmadik ábrán szereplő stakeholder mátrixhoz hasonlóan a tevékenység mátrix is elkészíthető, ahol azt vizsgáljuk, hogy a tevékenység milyen hatással van cégre illetve az érintettre. A bank ebben a helyzetben is akkor dönt jól, ha minél sötétebb négyzetben szereplő tevékenységeket választ, vagyis az alaptevékenységéhez és ügyfeleihez minél közelebb áll a CSR munkája.

A legjobb gyakorlat a banki felelősségvállalás leggyakoribb operatív megközelítését jelenti. Az élenjáró vállalatok gyakorlatának megismerése, átvétele kevés elméleti ismerettel rendelkező intézmény számára is lehetőséget ad a fejlesztésre, felzárkózásra. A legjobb gyakorlatokról áttekintést adnak a GRI (Global Reporting Initiative) alapján készült fenntarthatósági jelentések. Felelősségvállalásáról a GRI szerint először 2000-ben két holland pénzügyi vállalkozás, a VBDO és a Tridos bank és a kanadai Vancity valamint a japán Nikko Cordial számolt be. A pénzügyi vállalkozások 2010-es CSR jelentéseinek száma jelenleg (2011. március 25-én) 256, de ennek még növekedése várható 2011 végéig.⁶ Magyarországon először 2007-ben a CIB Bank és az OTP Bank jelentését publikálták a GRI honlapján, jelenleg rajtuk kívül a Garantiqa Hitelgarancia, a Generali-Providencia Biztosító, a K&H Bank, MKB Bank és a Raiffeisen Bank regisztrált jelentésével a GRI-nél. Természetesen ez nem mutatja a jelentések teljes körét, hiszen önkéntes eszközként regisztrációjuk nem kötelező.

A Magyar Public Relation Szövetség Best Practice pályázatán is rendszeresen indulnak és eredményesen szerepelnek bankok, 2008-ban a Budapest Bank Nyrt, MKB Bank Zrt és az OTP Bank Nyrt, 2009-ben a CIB Bank Zrt és a Budapest Bank Nyrt is a nyertesek közé került⁷. 2009-ben az első magyar CSR Piac⁸ rendezvényen a kiállítók között volt a Citibank Zrt és a CIB Bank Zrt is. Az áttekintés nem teljes, de jól mutatja, hogy a társadalmi felelősségvállalás gyakorlata egyre hangsúlyosabban jelenik meg a pénzügyi vállalkozásoknál is.

Az egyes érintettek és területek minden vállalatnál más-más helyet foglalnak el a stakeholder térképen, így a felelős tevékenységet sem lehet automatikusan adaptálni. Ami az egyik típusú pénzügyintézetnél természetes, jól illeszkedik a tevékenységbe, stratégiába, az a másiknál értelmetlen lehet. Egy jelzálogbank CSR tevékenységébe jól illeszkedik az ügyfelek részére nyújtott ingatlan piaci tanácsadás, ugyanakkor egy gépkocsi lízingelésre szakosodott pénzügyintézetnél ez nem célravezető. A másik dolog, amit

⁶ www.globalreporting.org alapján

⁷ <http://csr.mprsz.hu>

⁸ http://www.csрпиac.hu/csr_piac_2009.html

figyelembe kell venni, hogy ha mindent úgy csinál a bank, mint a többiek, akkor a legjobb esetben is csak ugyanolyan eredményeket produkál. Ha a legjobb gyakorlatot másolják (best practice), azzal legfeljebb stabilizálják a helyzetüket. A jó gyakorlat átvétele csak alapos elméleti megalapozás után lehet sikeres. A banki felelősségvállalás gyakorlatának kialakulásában kiemelkedő szerepe van a vállalat tulajdonosának, és az általa megbízott igazgatóságnak, felügyelőbizottságnak és könyvvizsgálónak.

Új dimenziók a banki CSR tevékenységben, és a könyvvizsgálatban

Carmen Reinhart és Kenneth Rogoff amerikai közgazdászok *This Time is Different*⁹ című munkájukban rámutatnak, hogy az emberi lélek természetéből adódó sajátossága, hogy ösztönösen bízunk a jóban. Az 1970-es évek óta, lényegében a Bretton Woods-i pénzügyi mechanizmus felbomlását követően, a világgazdaságot 10 évente rázza meg egy –egy válság. A pénzügyi nehézségek enyhültével azonban a piaci szereplők azzal számolnak, hogy több válság már nem alakul ki. Hasonló emberi gondolkodás figyelhető meg a betegségek, balesetek sikeres túlvészélése után is, vagyis az emberek ösztönösen bíznak a nem kívánatos jelenségek végleges elmúltában, meg nem ismétlődésében. A pénzügyi piacokon a közgazdasági barométereink számos esetben okoztak már csalódást. Az elmúlt negyven év négy világgazdasági válságát követően a pénzügyi piacok vezetői, tulajdonosai már több esetben szánták rá magukat a deregulációs folyamatok mérséklésére. A G-20-as ország csoport tanácskozásain túl lényeges erőfeszítések történnek az Európai Unió keretében is. A pénzügyi válság következtében Európában és másutt is olyan eszközöket vetettek be, amelyek legfőbb célja a pénzügyi rendszer mielőbbi stabilizálása volt. Sok helyen megkérdőjeleződik ugyanis, hogy alapos vizsgálatnak vetették-e alá a bankok, fedezeti alapok, hitelminősítők, felügyelete, és a központi bankok szerepét, működését. Ugyanakkor kevés figyelmet szenteltek arra, hogy a könyvvizsgálat hogyan tökéletesíthetné a pénzügyi stabilitást. A könyvvizsgálati munka minőségének javítására irányuló Green Paper¹⁰ óhatatlanul felveti a válság kialakulásában a könyvvizsgálók szerepét. Így a tanulmányban már hivatkozott bankok, kölcsönfelvevők és szabályozó hatóságok hármassá vetületű és együttes felelősségvállalása mellé felsorakozik negyedikként a könyvvizsgálói szakma is. Kétséges, hogy az elmúlt évtizedekben a könyvvizsgálók valóban alapos módon minősítették-e a bankok mérlegeit. A szabályozó hatóságok, ahol ugyancsak számos könyvvizsgáló dolgozik, valóban megtették-e a szükséges figyelemfelhívásokat a szakmai kompetenciájuk keretei között. 2007 – 2009 között számos bank

⁹ Reinhart, Carmen – Rogoff, Kenneth a Princeton Egyetem vezető közgazdászai, 200 éves idősorok megalkotásával elemzik a piacgazdaságot két és fél évszázada kísérő pénzügyi kríziseket.

¹⁰ A válság tanulságai kapcsán az Európai Bizottság vitairatot adott ki a könyvvizsgálói munka fejlesztését szorgalmazva, Green Paper címmel.

mutatott ki jelentős veszteségeket a mérlegen belüli és kívüli pozíciói kapcsán. Ezek a körülmények nem csak azt vetik fel, hogy a könyvvizsgálók miként adhattak ügyfeleknek hitelesítő záradékot a korábbi időszakokról, hanem a jelenlegi jogszabályok alkalmasságát, megfelelőségét is megkérdőjelezzük. A pénzügyi piacok általános szabályozása között célszerűnek tűnik a könyvvizsgálói szabályokat, a könyvvizsgálói gyakorlatot is átgondolni, hiszen a banküzemek felelős döntései, a piaci szereplő rendelkezésére kiadott pénzügyi jelentések, a könyvvizsgálók jelentéseivel lettek hitelesítve. Így a bank döntései, a vállalati felelősségvállalás körében (a környezetért, a társadalmakért, családokért, vállalkozásokért) a könyvvizsgálók hitelesítő nyilatkozatai által jutottak el az információs igényt támasztókhoz. A piaci szereplők felelős, körültekintőbb magatartást várnak el a bankoktól, és kimondva – kimondatlanul a könyvvizsgálóktól is. Követelmény, hogy a felügyelet, és a vállalatirányítás mellett a könyvvizsgálat a pénzügyi stabilitás alapvető eleme legyen. Az új módszertani alapokra helyezett könyvvizsgálat kulcsfontosságú az általános és piaci bizalom helyreállításához, védelmezi a befektetőket, és csökkenti a társaságok tőkeköltéseit. Az alapos, a veszteséges gazdálkodás feltárása tekintetében preventív könyvvizsgálat csökkenti a vállalkozások veszteségrendezésére fordítandó saját és az állami költségvetési, társadalmi költségeket is. A banküzem felelősségvállalása a klasszikus stakeholder modelleken túl, így napjainkban abban a gyakorlati formában is megnyilvánul, hogy a fiktív gazdasági helyzet bemutatásával ne okozzon piaci zavarokat, ne kelljen a közpénzügyi tartalékokból a pénzintézetek konszolidálására forrásokat fordítani. A tulajdonosok részéről megbízott könyvvizsgáló, lényegében a vagyonkezelő management ellenőre, a vállalatnál alkalmazott szabályok, előírások alkalmazásának, a vállalati inputok felhasználásának és a belőlük előállított teljesítményének értékelője. A könyvvizsgálat esetében is megjelenik a társadalmi felelősségvállalás. A könyvvizsgáló cégek akkor járnak el felelősen, ha ügyfelek teljesítményét és beszámolóját helyesen értékelik. Ezen keresztül a külső információk címzettjei is gazdasági veszteségek nélkül képesek piaci kapcsolatokat létesíteni a könyvvizsgálók által levizsgált vállalatokkal, bankokkal. A könyvvizsgálói piac globális szereplői (big 4) a társadalmi felelősségvállalásuk hatékony technikáját a hozzájuk legközelebb álló, általuk levizsgált vállalkozások, nemzetközi bankok, multinacionális cégek pénzügyi kultúrájának, stabilitásának, felelős gazdálkodásuk formálásában tudnak betölteni. A könyvvizsgálat szakszerű vitele, és az ezt eredményező hiteles vállalati információk elősegítésével a könyvvizsgáló cég nagyobb társadalmi hasznosságot ér el, mintha a nyereségéből állatmenhelyet támogatna. Lásd a stakeholder és tevékenység mátrixok logikáját. Mindezeket figyelembe véve az Európai Bizottság a szabályozás tökéletesítése érdekében az EU tagállamok könyvvizsgálói irányába konzultációt nyitott a könyvvizsgálat feladatairól, a könyvvizsgáló cégek irányításáról, függetlenségéről, a könyvvizsgálók felügyeletéről, és a könyvvizsgálói piac felépítéséről, arányairól, illetve az egységes piac megteremtésének lehetőségéről. Kényes kérdés a 27 tagország könyvvizsgáló kamaráira kiterjedő konzultációban a kis- és középvállalkozások beszámolóinak könyvvizsgálói záradékolása (engedmények kilátásba

helyezése), de főként a globális könyvvizsgálói hálózatok felügyeletével kapcsolatos nemzetközi együttműködés.

A tengerentúli gyakorlat

A kialakult globális világban, ahol nemcsak a primer, szekunder, terciér ágazatok – és ez utóbbi körben a pénzintézetek – globalizálódtak az elmúlt évtizedben, hanem a könyvvizsgálat is. A Nemzetközi Könyvvizsgálói Standardok a könyvvizsgálatot is konfekciós áruvá tették. A világ különböző térségeiben a regnáló audit-gyakorlat egységesülése figyelhető meg. Önmagában az Európai Unió keretei közötti konzultáció sem lehet eredményes, ha a tengerentúli tapasztalatokat nem használjuk fel. A pénzügyi krízis kapcsán pedig adódik a felelősségi körök még pontosabb tisztázása, a felelős banküzemi magatartások esetleges hiányosságainak egzakt definiálása az Egyesült Államokból, hiszen a pénzügyi krízis keletkezésének elsődleges bölcsője is itt van.

Az Amerikai Kongresszus hivatalos jelentése szerint¹¹ a pénzügyi válság elkerülhető lett volna. Az a körülmény, hogy nem ez történt, a kongresszusi jelentés okként jelöli meg a pénzügyi szabályozásban és felügyeletben elterjedt hibákat, amelyek a stabilitás és a nemzetek pénzügyi szektorainak meggyengüléséhez vezettek. A vállalati irányítási rendszerek, és a kockázatkezelés drámai kudarcai a pénzügyi intézményeknél tulajdonképpen a válság kulcstényezői lettek. A túlzott hitelfelvételek legváltozatosabb kombinációi, a kockázatos beruházások, az átláthatóság hiánya a pénzügyi rendszert válságba sodorták. Az amerikai kormány, nem volt felkészülve a válságra és a nem következetes válaszai bizonytalanságot és pánikot szítottak a pénzügyi piacokon. A tőzsdén kívüli, illetve banki mérlegeken kívüli tételek ugyancsak jelentős szerepet vittek a válság kialakulásában. A hitelminősítő intézetek ugyancsak nélkülözhetetlen fogaskerekei voltak a pénzügyi rombolásnak. Nem utolsósorban, a pénzügyi összeomlás megtörténtében az elszámoltathatóság és az etika hiánya meghatározó tényezőt képviselt. A kongresszusi jelentés válság indokai egyértelműen magukban hordozzák a banki gazdálkodás felelőtlenségét, a szabályozás hiányosságait, de közvetetten, bár a hitelminősítő cégeknél közvetlenül, a könyvvizsgálók felelősségét is. A bankvállalat legfőbb felelősségvállalása a stabil, kiszámítható, átlátható pénzáramoltatás megszervezése, a transzmissziós szerep betöltése. Mint fokozott közérdeklődésnek kitett intézmények, a jelentéseiket, beszámolóik tartalmát a könyvvizsgálók hitelesítő eljárásain keresztül juttatják el az információs igényeket támaztó részvényesekhez, hitelt felvevő ügyfelekhez, betéttulajdonosokhoz,

¹¹ Az Amerikai Kongresszus jelentése 553 oldalon keresztül részletesen bemutatja a pénzügyi válsághoz vezető folyamatokat, konkrétan utalva az egyes intézményi, és gyakorlati hiányosságokra.

hatóságokhoz. Adódik, hogy a bankvállalat mellett a könyvvizsgálók felelősségvállalása is felmerül a pénzügyi krízis okozásában.

Következtetések

A pénzügyi válság indokolja, hogy a hagyományos vállalati felelősségvállalás mellett a bankvállalatok, pénzügyi intézmények új típusú felelősségvállalását is definiáljuk. A hagyományos felelősségvállalási megközelítések mellett felértékelődik a pénzügyi intézmények ügyfeleiért, a vállalkozásokért, a családokért, nemzeti költségvetésekért vállalt felelőség kérdése. Összességében a bank, mint a nemzetgazdaság, és a nemzetközi pénzügyi szektor stabilitását legfőképpen biztosító intézmény a kiszámítható működésével, az ügyfelei tartós fennmaradását biztosító hitelezési technikák alkalmazásával és a pénzügyi ismeretek átadásával tehet a legtöbbet a társadalmi felelősségvállalás körében. Tehát a parciális, részelemekre kiterjedő banküzemi felelőség-vállalás dimenziót, a társadalmi, nemzetgazdasági, sőt nemzetközi gazdasági térre kiterjedő komplex felelősségvállalás egyidejű biztosítása váltja fel.

Irodalomjegyzék:

Bakan, Jolel: The Corporation, Független Média Kiadó, 2005

Green Paper, Audit Policy: Lessons from the Crisis, European Commission, Brussels, 13.10.2010. COM(2010) 561 final

Lentner Csaba – Kolozsi Pál – Tóth Gergely: A pénzügyi válságkezelés új útjai In. EU Working Papers, 1/2010. pp.3 – 18.

The Financial Crisis - Inquiry Report. Final Report of the National Commission on the Causes of the Financial and Economic Crisis in the United States, Washington DC January 2011

Reinhart, C. – Rogoff, K.: This Time is Different. Princeton, 2009. N. J. Princeton University Press

Internetes hivatkozások:

www.globalreporting.org

www.mprsz.hu

http://www.csрпиac.hu/csr_piac_2009.html